

ปัญหาและแนวทางแก้ไขการแปลกรณีศึกษาด้านการทูตเรื่อง

“ นายกรัฐมนตรีโจวเินไหลเข้าร่วมประชุมบันดุงปี 1955 ”

ปรียา ชื่นชูเวส¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาที่พบในการแปลบทความเรื่อง กรณีศึกษาด้านการทูต “นายกรัฐมนตรียโจวเินไหลเข้าร่วมประชุมบันดุงปี 1955”

ปัญหาที่พบในการแปลบทความเรื่องนี้แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ปัญหาด้านคำศัพท์ และปัญหาด้าน โครงการประโยค ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาแต่ละข้อโดยใช้แนวทางในกระบวนการแปลซึ่งส่วนหนึ่งได้จากอาจารย์ผู้สอนบางส่วนได้จากประสบการณ์ และบางส่วนเป็นการอ้างอิงจากทฤษฎีด้านการแปลของจีนซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในวงการแปลของไทย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัญหาและเสนอวิธีการแก้ปัญหที่พบในการแปล กรณีศึกษาด้านการทูตเรื่อง “ นายกรัฐมนตรีโจวเินไหลเข้าร่วมประชุมบันดุงปี 1955 ” ซึ่งเป็นบทหนึ่งในหนังสือ กรณีศึกษาด้านการทูต ผู้แปลเห็นว่าเรื่องราวตอนนี้เป็นตัวแทนของบทความด้านการทูตที่ดีเหมาะแก่การนำมาศึกษาปัญหาการแปลงานด้านนี้อย่างยิ่ง อีกทั้งยังมีเกร็ดความรู้เนื้อหาที่น่าสนใจ และตรงกับสาขางานของผู้แปล

หนังสือ กรณีศึกษาด้านการทูต เขียนโดยนายหวู เจียนหมิน อธิการบดีมหาวิทยาลัยการต่างประเทศจีนและอดีตเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศฝรั่งเศส

¹ นักศึกษามหาบัณฑิต สาขาการแปลไทย-จีน คณะวิชาภาษาเอเชียอาฟริกัน มหาวิทยาลัยภาษาต่างประเทศปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

เป็นหนังสือที่ประมวลและรวบรวมกรณีศึกษาด้านการทูตที่ นายหวู เจียนหมิน นักการทูตผู้มากด้วยประสบการณ์ของจีนได้สอนในวิชา “กรณีศึกษาด้านการทูต” ณ มหาวิทยาลัยการต่างประเทศจีน ซึ่งนับเป็นหนึ่งในที่แรก ๆ ที่มีการเปิดหลักสูตรวิชานี้ หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับการทูตของจีนรวมทั้งสิ้น 19 กรณี โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ๆ คือ 1) สะท้อนถึงสติปัญญาความสามารถของนักการทูตจีน 2) เหตุการณ์สำคัญ ๆ ด้านการทูตของจีนระหว่างปี ค. ศ. 1991 - 2003 และ 3) การจัดการกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ

สำหรับกรณีศึกษาด้านการทูตเรื่อง “นายกรัฐมนตรีโจวเินไหลเข้าร่วมประชุมบันดุงปี 1955 ” ซึ่งเป็นตอนที่ผู้แปลเลือกศึกษานั้นเป็นกรณีที่อยู่ในส่วนแรกของหนังสือ ซึ่งได้กล่าวถึงภูมิหลังการประชุมบันดุง ทางเลือกทางการทูตที่จีนต้องเผชิญ การดำเนินงานด้านการทูตของโจวเินไหลอย่างเป็นรูปธรรม และข้อคิดที่ได้จากกรณีนี้

“เนื่องจากแต่ละประเทศมีระบอบทางการเมืองและอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน ยุคประวัติศาสตร์ที่แต่ละประเทศดำรงอยู่และสถานะของแต่ละประเทศก็แตกต่างกัน นโยบายในและต่างประเทศที่ยึดปฏิบัติไม่เหมือนกัน มีสโตร์ด้านการทูตที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้แต่ละประเทศมีภาษาทางการทูตที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง”² นี่เป็นความท้าทายของผู้แปลงานประเภทนี้ที่ต้องทำความเข้าใจการทูตของประเทศนั้น ๆ ให้ถ่องแท้และถ่ายทอดออกมาให้สมบูรณ์

ผู้แปลได้แบ่งปัญหาที่พบในการแปลบทความกรณีศึกษาด้านการทูตเรื่องนี้ ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

ปัญหาด้านคำศัพท์

1. คำกำกวมและคำที่มีความหมายหลายนัย

² 徐亚男、李建英《外事翻译：口译和笔译技巧》第 49 页 “由于各国社会制度、意识形态不同，所处的历史阶段不同、国际地位不同，实行的内、外政策不同，具有不同的外交风格，因而外交语言也各有特点”

2. คำบรรยายสภาพสถานการณ์และอารมณ์ความรู้สึก
3. คำสรรพนาม
4. สุภาษิต คำเปรียบเทียบ
5. วลีคำและวลีที่มีสัมผัสคล้องจอง
6. ศัพท์การเมืองและการทูต
7. ศัพท์และชื่อเฉพาะ

ปัญหาด้านโครงสร้างประโยค

1. ประโยคยาวและซับซ้อน
2. วลีหรือประโยคที่ไม่มีประธาน

ผู้แปลได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาแต่ละข้อข้างต้นโดยใช้แนวทางในกระบวนการแปลซึ่งส่วนหนึ่งได้มาจากอาจารย์ผู้สอน บางส่วนได้มาจากประสบการณ์ บางส่วนได้อ้างอิงจากทฤษฎีด้านการแปลซึ่งเน้นทฤษฎีของจิน (จิน-อังกฤษ) เป็นหลักซึ่งทฤษฎีดังกล่าวยังไม่ค่อยเป็นที่แพร่หลายในวงการแปลของไทย

ปัญหาด้านคำศัพท์

1. คำกำกวมและคำที่มีความหมายหลายนัย

บทความประเภทอื่นอาจจะพบปัญหานี้เช่นกัน แต่ในบทความด้านการทูตนั้นมีความละเอียดอ่อนมากเป็นพิเศษ ผู้แปลต้องระมัดระวังการเลือกใช้คำ ต้องตีความให้ชัดเจน

คำบางคำแปลเป็นภาษาไทยได้หลายอย่างบางคำมีความหมายหลายนัยขึ้นอยู่กับบริบท ไม่สามารถแปลตรงตัวได้ หากตีความผิดหรือเลือกคำไม่เหมาะสม คลาดเคลื่อนอาจสื่อความหมายนโยบายที่ผิด ปัญหาในด้านนี้ที่พบบ่อย คือ การที่มักจะแปลตามความเคยชินโดยขาดการตีความ ตีความผิด เลือกคำไม่เหมาะสม ฯลฯ

วิธีแก้ปัญหา

1.1 ต้องมีความละเอียดในการทำความเข้าใจความหมายของคำแต่ละคำ โดยศึกษาเอกสาร บทความหรือหนังสือเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมให้เข้าใจคำนั้นๆ ได้อย่างแท้จริง และถ่ายทอดออกมาได้ถูกต้อง เช่น

- 独立: แปลได้ทั้ง “เอกราช” “อิสระ” และ “อิสรภาพ” ในหนังสือกรณีศึกษาด้านการทูต มีประโยคหนึ่งกล่าวอ้างถึงหลัก 10 ประการซึ่งได้ตกลงกันในที่ประชุมบันดุงโดยมีข้อหนึ่งระบุว่า “不以侵略行为或侵略威胁或使用武力来侵略任何国家的领土完整或政治独立” จากการศึกษาหนังสือที่เกี่ยวกับการประชุมบันดุงเพิ่มเติมทำให้ทราบว่าหลักข้อนี้มาจากเนื้อหาในกฎบัตรสหประชาชาติมาตราที่ 2 ข้อที่ 4 ผู้แปลจึงค้นหาคำแปลภาษาไทยของกฎบัตรสหประชาชาติจากแหล่งข้อมูลทางการ ซึ่งแปลไว้ว่า “ละเว้นการคุกคามหรือการใช้กำลังต่อบูรณภาพแห่งอาณาเขตหรือเอกราชทางการเมืองของรัฐใด ๆ”

1.2 ไม่ควรยึดติดกับคำแปลใด ๆ ดायตัว ต้องพยายามอ่านบริบทเพื่อตีความหมายของคำ เช่น

- 民族: สามารถแปลได้หลายอย่าง อาทิ ชนชาติ (少数民族 ชนกลุ่มน้อย) ชาติ (民族主义 ลัทธิชาตินิยม / ชาตินิยม) ประชาชาติ ฯลฯ แต่ในประโยค “亚非人民的民族意识迅速增强, 掀起了规模空前的民族解放运动” ไม่ควรแปลส่วนหลังของประโยคว่า “ได้เปิดฉากการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องการปลดแอกแห่งชาติในขนาดที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน” เนื่องจากบริบทบอกให้รู้ว่าเป็นการเคลื่อนไหวของประชาชนชาวเอเชียแอฟริกาในการปลดปล่อยประเทศของตนเอง จึงไม่เหมาะที่จะแปลว่า “ชนชาติ” เพราะในประเทศหนึ่งอาจจะมีคนหลายชนชาติก็ได้ ดังนั้นประโยคนี้จึงควรแปลว่า “จิตสำนึกในความเป็นชาติของประชาชนชาวเอเชียและแอฟริกาเพิ่มสูงอย่างรวดเร็ว ได้เปิดฉากการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องการปลดแอกแห่งชาติ (ประชาชาติ) ในขนาดที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน”

1.3 ใช้หลักตรรกะและเหตุผลมาพิจารณาตรวจสอบซึ่งเป็นขั้นตอนและวิธีสำคัญที่ไม่ควรมองข้ามไป ผู้แปลควรจะฝึกใช้ให้เป็นนิจ เช่น

- 语言: “ 亚非国家的遭遇相似, 有很多共同语言。 ” หากพิจารณาบริบทจะเห็นได้ว่า 语言 ในที่นี้ไม่ได้แปลว่า “ ภาษา ” เพราะไม่เกี่ยวกับประโยคแรกที่ว่า “ 亚非国家的遭遇相似 (ชะตากรรมของประเทศเอเชียและแอฟริกามีความคล้ายคลึงกัน) ” “ 共同语言 ” ในที่นี้หมายถึง พูดภาษาเดียวกัน (เจียงเปี๋ยยติเยบ) ดังนั้นจึงน่าจะแปลว่า “ มีทัศนคติที่สอดคล้องกันมากมาย ”

- 观察: 周恩来敏锐地观察到: 召开这样的一次会议不仅在亚非历史上, 而且在现代国际关系史上都是一次划时代的创举, 。 。 ไม่น่าจะแปลว่า “ โจวเอินไหลสังเกตเห็น / สังเกตการณ์ได้ด้วยความเฉียบไวว่า ” ในที่นี้ใช้คำว่า “ สังเกตเห็น ” “ สังเกตการณ์ ” มิได้เนื่องจากประโยคหลังที่ตามมาเป็นความเห็นของท่านต่อสถานการณ์ในอนาคต มิใช่สิ่งที่สังเกตแล้วเห็น (เพราะการประชุมยังไม่ได้จัด) ดังนั้นจึงน่าจะแปลว่า “ ด้วยความเฉียบไว ท่านเห็นว่า (มองเห็นว่า) ” แต่ 观察 ในบริบทอื่น เช่น “ 会议第一天: 认真观察, 仔细思考 ” กลับควรต้องแปลว่า “ สังเกตการณ์ ” ดังนั้น “ วันแรกของการประชุม: สังเกตการณ์อย่างจริงจัง พินิจพิเคราะห์อย่างละเอียด ”

2. คำบรรยายสภาพสถานการณ์และอารมณ์ความรู้สึก

เนื่องจากคำประเภทนี้ค่อนข้างเป็นนามธรรม ในวารสาร “ การแปลของจีน ” เริ่น เสี่ยวผิง เอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศนามิเบียคนปัจจุบันผู้เคยดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการกองการแปลของกระทรวงการต่างประเทศจีนได้กล่าวว่า “ ในการอบรมนักแปลระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศ ก่อนอื่นต้องเน้นที่การฟัง ต้องฟังให้เข้าใจทุกคำ ทุกสารที่สื่อออกมา ทั้งยังต้องฟังน้ำเสียงของผู้พูดและเข้าถึงวัตถุประสงค์

ของข้อความท่อนนั้นๆ”³ ถึงแม้เกณฑ์นี้จะเป็นการกล่าวถึงการแปลล่าม แต่ผู้แปลเห็นว่าหลักเกณฑ์นี้เป็นสิ่งที่นักแปลงานเขียนด้านการทูตควรตระหนักและปฏิบัติตามเพื่อสื่ออารมณ์ของบุคคลและบรรยากาศของเรื่องออกมาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งนับเป็นงานที่ค่อนข้างลำบาก

วิธีแก้ปัญหา

บางครั้งคำแปลในพจนานุกรมจีน - ไทยอาจนำมาใช้ได้ แต่ในกรณีส่วนใหญ่แล้วมักจะไม่สามารถนำมาใช้ได้เหมาะสมลงตัวพอดี ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น วิธีที่ผู้แปลควรใช้น่าจะได้แก่

2.1 หากความหมายของคำนั้นในพจนานุกรมจีน - จีน อาศัยบริบท พยายามสัมผัสให้เข้าถึงอารมณ์และบรรยากาศในเรื่อง โดยไม่ยึดติดกับตัวอักษร เพื่อหาคำที่เหมาะสมแปลออกมา

2.2 สิ่งที่สำคัญคือต้องเลือกคำให้เหมาะสมกับสถานะ และภาพลักษณ์ของบุคคลนั้นๆ เพราะหากเลือกคำแปลไม่เหมาะสมจะทำให้สื่อภาพลักษณ์ของบุคคลนั้นผิด

2.3 บางครั้งพบปัญหาการเลือกใช้ศัพท์ภาษาไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกันเพื่อมาบรรยาย ในกรณีนี้ เพื่อให้เลือกใช้คำได้อย่างถูกต้อง ผู้แปลอาศัย “พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ. ศ. 2542” “คลังคำ”⁴ ฯลฯ

2.4 ศึกษาหนังสือประวัติศาสตร์ บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์นั้น ๆ หรือบุคคลนั้น ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาจีน เพื่อให้เข้าใจสภาพบรรยากาศและภาพลักษณ์ของแต่ละบุคคลได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งเป็นการเพิ่มคลังศัพท์ของตนเองด้วย

³ 任小萍.-外交部高级翻译培训-《中国翻译》第62页-任小萍说到外交部高级翻译培训时说首先是听力，必须听听懂每一个字，每一个信息，而且要听到讲话者的口气和讲这段话的目的。”

⁴ ดร. นววรรณ หันธุเวส. คลังคำ. สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2547

2.5 หลังจากแปลแล้ว ควรทิ้งไว้อีกสักระยะรูปแบบภาษาจีนแล้วอ่านทวนโดยอ่านทั้งย่อหน้าหรือทั้งบทตอนนั้นๆ เพื่อเปรียบเทียบว่าได้รับความรู้สึกเช่นเดียวกับตอนอ่านต้นฉบับหรือไม่

ตัวอย่างเช่น

● 疾言厉色: บทบรรยายถึงนายกรัฐมนตรีเนห์รูขณะโกรธที่ว่า “疾言厉色地坚决反对土耳其代表为《北大西洋公约》和巴基斯坦代表为《马尼拉条约》所作的辩护” เมื่อแปลในตอนแรกผู้แปลบกพร่องที่ไม่ได้คำนึงถึงภาพลักษณ์ของผู้พูด โดยแปลว่านายกรัฐมนตรีเนห์รู “ได้กล่าวคัดค้านอย่างหนักแน่นด้วยใบหน้าที่บึ้งตึงเสียงดังดุด่าข้อแก้ต่างที่ผู้แทนตุรกีออกมาปกป้อง 《สนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ》 และที่ผู้แทนปากีสถานออกมาปกป้อง 《สนธิสัญญาามนิลา》” ซึ่งตอนหลังผู้แปลตระหนักได้ว่าผู้พูดเป็นถึงนายกรัฐมนตรี อีกทั้งเป็นเหตุการณ์ในที่ประชุมทางการ จึงได้ปรับบทแปลเป็น “ด้วยสีหน้าโกรธจัดและเสียงแข็งกร้าว”

● 感慨: ในพจนานุกรมจีน – ไทย แปลว่า รู้สึกปลงอนิจจัง ทอดถอนใจด้วยความหดหู่ ทอดถอนใจอย่างโง่เขลา⁵ แต่ในประโยคที่บรรยายอารมณ์ของผู้คนที่ชื่นชมการแสดงวาทะของโจวเินไหลที่ว่า “有人感慨道: 周恩来 ‘那准确选择外交时机的外交才能几乎达到了炉火纯青的地步 (ความสามารถทางการทูตของโจวเินไหลที่สามารถเลือกจังหวะทางการทูตได้อย่างถูกต้องนั้นนับได้ว่ายอดเยี่ยมมาก)’ ” จึงไม่สามารถนำคำแปลสามคำข้างต้นมาแปลได้เลย อย่างไรก็ตามในพจนานุกรมจีน – จีน ให้ความหมายคำนี้ไว้ว่า “有所感触而慨叹” ซึ่งมีความหมายกว้าง ๆ หมายถึง มีความรู้สึกอย่างลึกซึ้ง ซึ่งสามารถหมายถึงอารมณ์ได้หลากหลายอารมณ์ ผู้แปลจึงเลือกแปลประโยคข้างต้นว่า “มีคนส่วนหนึ่งกล่าวด้วยความประทับใจว่า”

⁵ เขียวชัย เอี่ยมวรเมธ. พจนานุกรมจีน-ไทย (ฉบับใหม่) พิมพ์ครั้งที่ 7

● **兴致勃勃**：“当来华访问的尼赫鲁在会谈中再次**兴致勃勃**地提到召开亚非会议问题时，。。**“兴致勃勃”** 在这里”ไม่สามารถแปลว่า ด้วยความตื่นเต้นดีใจ ฮึกเหิม ฯลฯ เพราะล้วนแต่ไม่เข้ากับบรรยากาศสภาพการณ์และลักษณะของผู้นำ ดังนั้น ผู้แปลจึงเลือกแปลว่า “ในขณะที่เนห์รูผู้เดินทางมาเยือนจีนได้ยกประเด็นการจัดประชุมเอเชีย-แอฟริกาขึ้นอีกครั้งด้วย ความชื่นชมยินดีระหว่างการหารือ”

● **紧张**：周恩来的卓越表现就使盘踞在台湾的蒋介石大感**紧张** เมื่อดูจากบริบทและความสัมพันธ์ของบุคคลแล้ว จะพบว่าไม่สามารถแปลคำ **紧张** ในที่นี้ว่า “ตื่นเต้น” ได้ แต่ควรแปลว่า “รู้สึกตึงเครียด” หรือ “หวาดกลัวอย่างมาก” แทนจะเหมาะสมและถูกต้องมากกว่า

● **欢呼声**：周恩来的发言刚一结束，会场立刻爆发出长时间的掌声和**欢呼声** ในที่นี้”ไม่สามารถแปลว่า “เสียงโห่ร้อง” ได้เพราะไม่เข้ากับสถานการณ์ในที่ประชุมซึ่งเต็มไปด้วยผู้นำ ผู้นำทั้งหลายคงไม่แสดงอาการเช่นนี้กลางที่ประชุม ดังนั้นผู้แปลจึงตีความคำนี้โดยแปลว่า “ทันทีที่สุนทรพจน์ของโจวเอนไหลจบลง เสียงปรบมือและ**เสียงแสดงความชื่นชม**ก็ดังก้องสนั่นอาคารที่ประชุมเป็นเวลาครู่ใหญ่”

3. คำสรรพนาม

สรรพนามในบทความด้านนี้ไม่ค่อยมีความหลากหลายมากนัก คำสรรพนามที่เป็นปัญหาหลัก ๆ ของการแปลจึงมีไม่กี่คำที่ใช้ซ้ำ ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นอาจจะเกิดจากวัฒนธรรมความเคยชินที่ต่างกันของไทยกับจีน

วิธีแก้ปัญหา

3.1 สรรพนามบุรุษที่ 1 “我们” ที่ผู้นำหรือผู้แทนจีนมักใช้เวลากล่าวแสดงทัศนะแทนประเทศจีนหรือประชาชนจีน เนื่องจากสิ่งนี้เป็นวัฒนธรรมความเคยชินของชาวจีนที่ต่างจากไทย ซึ่งผู้แปลเห็นว่าควรจะแปลว่า “จีน” หรือ “ประเทศจีน” “ประชาชนจีน” แล้วแต่กรณี แต่ทั้งนี้ อาจแปลตรงตัวว่า “พวกเรา” แทรกบ้างในกรณี

ที่ใช้คำว่า “จีน” ติดกันหลายตัว วิธีที่ผู้แปลใช้ก็คือ หลังจากแปลแล้วอ่านออกเสียงดัง ๆ ตั้งแต่ต้นจนจบเพื่อดูความลื่นไหลของภาษา โดยต้องคำนึงถึงความเป็นเอกภาพของทั้งบทความไปพร้อมกันด้วย

สำหรับการแปลคำว่า “我” ในคำแถลงการณ์ ถ้อยแถลงหรือ สุนทรพจน์ต่าง ๆ ในเรื่องนี้ ผู้แปลเลือกใช้คำว่า “ข้าพเจ้า” แทนคำว่า “กระผม” หรือ “ผม” เพราะเห็นว่า “ข้าพเจ้า” มีความเป็นทางการมากกว่า มีน้ำหนักและไม่มีข้อจำกัดด้านเพศ อีกทั้งคำว่า “กระผม” ให้ความรู้สึกนอบน้อมระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ซึ่งไม่เหมาะสมกับความภูมิฐานและฐานะของผู้นำ และการกล่าวแสดงทัศนคติในฐานะผู้แทนประเทศสำหรับคำว่า “ผม” นั้นเป็นทางการไม่เพียงพอ

3.2 สรรพนามบุรุษที่ 3 “他” ในเรื่องนี้กล่าวถึงบุคคลต่าง ๆ ซึ่งไม่เพียงบุคคลระดับนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ฯลฯ เนื่องจากภาษาไทยแยกสรรพนามบุรุษที่ 3 ละเอียดยกกว่าจีน ดังนั้น ผู้แปลได้พิจารณาจากจุดยืนของผู้เขียน โดยหากเป็นบุคคลระดับสูง หรือบุคคลที่ผู้แปลอนุমানได้ว่าผู้เขียนยกย่อง เคารพ ผู้แปลจะแปลว่า “ท่าน” แต่หากเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไป ผู้แปลเลือกที่จะแปลว่า “เขา” ในกรณีที่ผู้แปลไม่แน่ใจ ผู้แปลเลือกที่จะแก้ปัญหาโดยซ้ำชื่อของบุคคลผู้นั้นแทนที่จะใช้สรรพนาม เช่น เจียง ไคเช็ก

4. สุภาษิตและคำเปรียบเทียบ

เนื่องจากเรื่องราวในบทความนี้เป็นเรื่องราวด้านการทูต เขียนโดยนักการทูต และยังได้กล่าวถึงสุนทรพจน์และถ้อยแถลงของโจวเินไหล ดังนั้นจึงมีวาทะคำเปรียบเทียบ สุภาษิตปรากฏอยู่ทั่วไป ถึงแม้ว่าการแปลจีนเป็นไทยจะมีข้อได้เปรียบที่ทั้งสองภาษามีวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน มีการติดต่อไปมาหาสู่กันอย่างแนบแน่น ทำให้สุภาษิตและคำเปรียบเทียบต่าง ๆ ของเราส่วนใหญ่เป็นที่เข้าใจและยอมรับกันได้ง่าย บางคำสามารถแปลตรงตัวได้ แต่กระนั้นก็มีบางส่วนที่ไม่สามารถทำเช่นนั้นได้

วิธีแก้ปัญหา

4.1 หากสามารถแปลตรงตัวโดยหารูปแบบการเปรียบเทียบที่ตรงกับจีนในภาษาไทยได้จะดีที่สุด เช่น “火上浇油: 该提案的提出, 无疑更是火上浇油” การเสนอญัตตินี้เป็นการราดน้ำมันบนกองไฟอย่างไม่มีข้อกังขา

4.2 หากหาคำที่ตรงกันไม่ได้ พยายามแปลลักษณะเปรียบเทียบต่าง ๆ ของจีนเป็นภาษาไทยโดยคงรูปการเปรียบเทียบเดิมไว้ทั้งหมด ลองพิจารณาว่าผู้อ่านที่เป็นคนไทยจะเข้าใจได้หรือไม่ แม้ในบางกรณีภาษาไทยจะไม่มีการเปรียบเทียบเช่นนี้ แต่หากผู้อ่านเข้าใจได้ก็ควรคงรูปการเปรียบเทียบตามต้นฉบับไว้ การแปลเช่นนี้เป็นการใช้หลักการแปลแบบเก็บรูปเดิมตามต้นฉบับไว้ (异化 yihua) ซึ่งมีผลดีในการทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมของจีนและเพิ่มความหลากหลายให้กับภาษาไทย เช่น “周恩来的和解姿态, 使担心会议陷入争论的人们悬在心头的一块大石头落了地。” แปลว่า “ท่าทีที่แสดงถึงความประนีประนอมของโจวเอินไหลทำให้หินที่ถ่วงอยู่กลางใจของผู้ที่กังวลว่าจะเกิดการโต้แย้งกันในที่ประชุมได้หล่นลงสู่พื้นดิน” อนึ่ง หากต้องการแปลประโยคนี้ด้วยวิธีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับความเคยชินในการใช้ภาษาของภาษาปลายทาง (归化 guihua) ซึ่งในที่นี้คือภาษาไทย ก็สามารถแปลได้ว่า “เหมือนยกหินหรือภูเขาออกจากอก”

อีกตัวอย่างหนึ่งของการคงรูปเดิมตามต้นฉบับไว้ ได้แก่ “共产主义在思想上解除武装为止” แปลว่า “จนกว่าลัทธิคอมมิวนิสต์จะปลดอาวุธทางความคิด”

4.3 ส่วนมากผู้แปลมักจะต้องดัดแปลงรูปการเปรียบเทียบเพื่อให้เป็นภาษาไทยและอ่านเข้าใจมากที่สุด โดยอาจจะเปลี่ยนบางส่วนหรือเปลี่ยนทั้งหมด เช่น “尼赫鲁面对这一情况, 气得脸色发青” “เมื่อเผชิญกับสถานการณ์เช่นนี้ เนห์รูโกรธจนหน้าแดง” ในที่นี้ไม่สามารถใช้หลักการแปลแบบเก็บรูปเดิมตามต้นฉบับไว้ (异化 yihua) โดยแปลว่า “หน้าดำ” หรือ “หน้าเขียว” ได้ เพราะไม่เหมาะสมกับภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรีผู้ยิ่งใหญ่ และสถานการณ์ทางการเมืองเช่นนี้ จุดนี้เป็นปัญหาวัฒนธรรม

ด้านสีที่แตกต่างกันของไทยกับจีน และปัญหาภาพลักษณ์บุคคลที่ผู้แปลต้องตระหนักถึงระหว่างการแปล

“任凭风浪起，稳坐钓鱼台” คำบรรยายลักษณะของโจวเินไหลขณะฟังการกล่าวถ้อยแถลงของผู้แทนอิรักที่โคมตีจิน ผู้แปลคงรูปการเปรียบเทียบไว้เพียงบางส่วนโดยเปลี่ยนบางส่วนของที่เห็นว่าจะทำให้บทแปลไม่สิ้นไหล โดยแปลว่า “แม้คลื่นลมพัดกระหน่ำ ก็ยังนั่งสงบอยู่อย่างมั่นคง”

“战后如火如荼的民族解放运动方兴未艾” 如火如荼 ใช้เปรียบสถานการณ์ที่เป็นไปอย่างดุเดือด คึกคัก หรือแสนยานุภาพอันทรงพลังของกองกำลังทหาร โดยเปรียบเสมือนดั่งสีแดงของเปลวไฟ สีขาวของดอกไม้ขาวประเภทหนึ่ง ผู้แปลเห็นว่าการเปรียบเทียบกับสีขาวของดอกไม้ที่ผู้อ่านชาวไทยอาจจะเข้าใจได้ยาก จึงเลือกที่จะเก็บรูปการเปรียบเทียบไว้เพียงส่วนหนึ่ง (สีแดงของเปลวไฟ) โดยแปลว่า “การเคลื่อนไหวเพื่อปลดแอกประชาชาติในช่วงหลังสงครามซึ่งเป็นไปอย่างคึกคักราวกับเปลวไฟที่ลุกโชนขึ้นนั้นยังคงดำเนินอยู่ต่อไป”

4.4 ละทิ้งรูปแบบการเปรียบเทียบและใช้วิธีอธิบายธรรมดา หนังสือ ทฤษฎีและการปฏิบัติด้านการแปลงานที่ไม่ใช่วรรณกรรม กล่าวถึงการแปลคำเปรียบเทียบจีน-อังกฤษ โดยเสนอว่าหากไม่สามารถหาคำที่ตรงกันแปลเป็นอีกภาษาหนึ่งให้ผู้อ่านเข้าใจได้ ให้ใช้คำพูดธรรมดาแปลโดยอธิบายแทน⁶ เช่น “周恩来那准确选择外交时机的外交才能几乎达到了炉火纯青的地步” “炉火纯青” เป็นสุภาษิตที่มีมานานเกี่ยวกับการทำยอมตะของนักพรตลัทธิเต๋าซึ่งเชื่อว่าหากไฟในเตาเปลี่ยนเป็นสีส้มเขียวก็เป็นอันได้ที่ ผู้แปลพิจารณาแปลโดยอธิบายความหมายคำเปรียบเทียบนี้ออกมาว่า “ความสามารถทางการทูตของโจวเินไหลที่สามารถเลือกจังหวะทางการทูตได้

⁶ 李长栓.《非文学翻译理论与实践》第84页 “有些比喻是汉英通用的，可以直译；但更多情况下，汉语的比喻之一过去读者可能无法理解，这是，就直接用白话表达汉语的意思。”

อย่างถูกต้องนั้นนับได้ว่ายอดเยี่ยมมาก ” แทนที่จะแปรรูปแบบเปรียบเทียบตามต้นฉบับซึ่งผู้อ่านคนไทยอาจจะเข้าใจและยอมรับได้ยาก

5. วลีสี่คำและวลีที่มีสัมผัสคล้องจอง

ตามปกติภาษาจีนนิยมใช้วลีสี่คำที่มีเสียงคล้องจองกัน ไม่เว้นแม้แต่บทความด้านการทูตและคำกล่าวของนักการทูต วลีประเภทนี้ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้ โดยส่วนใหญ่จะปรากฏในนโยบาย คำแถลง ฯลฯ วลีประเภทนี้สร้างความลำบากให้แก่การแปลอย่างมากที่จะรักษาทั้งเสียง ทั้งท่วงทำนอง และความหมายไปได้พร้อม ๆ กัน เนื่องจากคำเหล่านี้แฝงไว้ด้วยความหมายที่กว้างและลึกซึ้ง

วิธีแก้ปัญหา

หนังสือ ทฤษฎีและการปฏิบัติด้านการแปลงานที่ไม่ใช่วรรณกรรม ได้เสนอวิธีไว้ 3 - 4 วิธี อาทิ การรักษาท่วงทำนองความคล้องจองไว้ รักษาแต่ความหมายไว้ รวบรวมความหมายแปลรวม ๆ ฯลฯ⁷ ผู้แปลเห็นว่าควรรักษาทั้งความหมายและท่วงทำนองไว้ให้ได้ แต่จำนวนพยางค์อาจจะต้องมีการเพิ่มเนื่องจากลักษณะคำภาษาไทยไม่เหมือนภาษาจีนที่สามารถถ่ายทอดความหมายที่กว้างและลึกซึ้งได้โดยตัวอักษรเพียงไม่กี่ตัวเช่น

● “ 成为会议明星，成为排忧解难，平息争端，带来 和平的人物 ” “ ได้กลายเป็นดาวเด่นของที่ประชุม กลายเป็นผู้จัดอุปสรรค ระงับข้อพิพาท นำมาซึ่งสันติ ”

● “ 求同存异 ” “ แสวงหาจุดร่วม สงวนจุดแตกต่าง ”

● หัวข้อ “ 迎难而上 ” แปลว่า “ แม้เผชิญกับความยากลำบากก็ไม่ถอย ” ก็ไม่ผิด แต่ถือเป็นการแปลแบบอธิบาย หยางเจียง นักแปลที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของจีน

⁷ 李长栓. 《非文学翻译理论与实践》第 94 - 99 页

เคยกล่าวไว้ว่า การอธิบายไม่ใช่การแปล อีกทั้งวลีนี้เป็นชื่อหัวข้อ จึงควรแปลให้กระชับ ผู้แปลจึงเลือกแปลว่า “ บุคลากรความยากลำบาก ”

6. ศัพท์การเมืองและการทูต

ในที่นี้หมายรวมถึงทั้งศัพท์ด้านการเมืองการทูตที่ใช้กันเป็นสากล และศัพท์ที่มีลักษณะเฉพาะแบบจีน รวมถึงนโยบายด้านการทูตต่าง ๆ ด้วย ซึ่งล้วนเป็นศัพท์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นศัพท์หลักของการแปลงานชิ้นนี้ ศัพท์การเมืองการทูตนั้นมีลักษณะพิเศษเฉพาะเนื่องจากเป็นสิ่งที่สะท้อนแนวทาง นโยบายและท่าทีของประเทศนั้น ๆ บางคำอาจไม่สามารถตีความตามคำศัพท์ได้ หรืออาศัยแค่บริบทได้ บางคำมีคำแปลเฉพาะไม่สามารถคิดคำแปลเองได้ ผู้แปลจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และต้องระมัดระวังตรวจสอบให้แน่ชัด

วิธีแก้ปัญหา

6.1 ก่อนอื่นต้องมีความเข้าใจในความหมายของคำนั้น ๆ โดยพยายามหาหนังสือหรือบทความเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในช่วงนั้น ๆ หรือที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและจีน มาศึกษา เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ในช่วงนั้นซึ่งจะทำให้เข้าใจต้นฉบับได้ดีขึ้นและเพิ่มปริมาณศัพท์ด้านนี้เพื่อให้สามารถแปลออกมาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ระหว่างที่อ่านหนังสือภาษาไทย ผู้แปลจะจดคำศัพท์ที่เห็นว่าอาจจะตรงกับต้นฉบับภาษาจีนที่ต้องแปลเก็บไว้ แต่ทั้งนี้ ย่อมเกิดปัญหาที่ว่ามีการแปลไว้หลายแบบ ผู้แปลเห็นว่าในกรณีนี้ต้องใช้วิธีการอนุญาตส่วนบุคคลในการประมวลข้อมูลทั้งหมดแล้วตัดสินใจเลือกคำแปลที่เหมาะสมที่สุด โดยต้องมีเหตุผล เนื่องจากผู้แปลต้องเป็นผู้รับผิดชอบงานที่ตนแปล ดังนั้นต้องสามารถอธิบายเหตุผลได้ว่าทำไมจึงเลือกแปลเช่นนั้น ตัวอย่าง “一边倒” หนังสือบางเล่มแปลว่า “อิงข้างเดียว (leaning to one side)”⁸ บางเล่มแปลว่า “เข้าข้างเดียว”

⁸ ประทุมพร วัชรเสถียร และ ไชยวัฒน์ คำชู (บรรณาธิการ). จีนในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง หน้า 278

และ “เข้าข้าง (โซเวียตรัสเซีย) ฝ่ายเดียว”⁹ ผู้แปลเลือกที่จะแปลประโยค “我们确立了向苏联 一边倒的外交政策” ว่า “เราได้กำหนดนโยบายการต่างประเทศเข้าเป็นฝ่ายโซเวียตเต็มตัว” เนื่องจากในที่นี้ไม่ได้แยกเป็นชื่อนโยบายในเครื่องหมาย “ ” ผู้แปลเห็นว่าแปลเช่นนี้ผู้อ่านอ่านเข้าใจง่ายไม่สะดุด (ปกติชื่อนโยบายนิยมแปลให้สั้น กระทัดรัด กรณีที่บทแปลไม่สามารถสื่อความหมายได้ครบถ้วนผู้แปลจะทำเชิงอรรถไว้เพื่อขยายความ)

6.2 ผู้แปลต้องมีความความละเอียดอ่อนด้านการเมือง วัตถุประสงค์ของเรื่อง โดยใช้ความรู้พื้นฐานที่ตนมีมาตรวจสอบ เช่น คำว่า “国务院” ปกติแปลว่า “สำนักนายกรัฐมนตรี” “ คณะรัฐมนตรี ” แต่ประโยคที่ผู้แปลพบในเรื่องนี้ความว่า “另据英国《星期日泰晤士报》透露：美国国务院对亚洲会议十分惧” “国务院” ในที่นี้จะสังเกตเห็นว่าเป็นองค์กรทางการเมืองของสหรัฐ หากมีความรู้พื้นฐานด้านการเมืองสหรัฐ และมีความละเอียดอ่อนต่อประเด็นทางการเมืองจะเห็นได้ว่าสหรัฐไม่มีนายกรัฐมนตรี เมื่อสังเกตเห็นประเด็นนี้ ผู้แปลได้ค้นหาข้อมูลและสอบถามผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติม สรุปได้ว่า “国务院” ในที่นี้หมายถึง “Department of State” ซึ่งเทียบเท่า “ กระทรวงการต่างประเทศ ”

6.3 อาศัยแหล่งอ้างอิงที่รวมศัพท์ต่าง ๆ ด้านนี้ ทั้งจากอินเตอร์เน็ต พจนานุกรม ศัพท์การทูตจีน – อังกฤษ หนังสือรวมศัพท์ต่างๆ อาทิ “ คำศัพท์ - คำย่อ ทาง การทูตและการต่างประเทศ ” (อังกฤษ – ไทย) ของกระทรวงการต่างประเทศของไทย และ หนังสือเรียนด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูต เพื่อหาคำแปลและทำความเข้าใจศัพท์ประเภทนี้

6.4 หากจากอินเตอร์เน็ตซึ่งเป็นเทคโนโลยีเครื่องมือทันสมัยช่วยให้งานแปลง่ายขึ้น ผู้แปลอาศัยการหาศัพท์บางคำจากอินเตอร์เน็ต โดยเทียบเป็นภาษาอังกฤษก่อน แล้วจึง

⁹ ทวีป วรดิกล. ประวัติศาสตร์จีน หน้า 1075

ค่อยเทียบหาภาษาไทย ทั้งนี้ ต้องหาจากเว็บไซต์ทางการที่น่าเชื่อถือที่สามารถอ้างอิงได้ เช่น สุนทรพจน์ของโจวเินไหลตอนหนึ่งกล่าวว่า “ หากผู้แทนประเทศต่าง ๆ เห็นว่า ทุกคนเห็นว่า 和平共处 (coexistence) เป็นศัพท์คอมมิวนิสต์ เราสามารถเปลี่ยนไปใช้ ศัพท์ในบทนำของกฎบัตรสหประชาชาติที่ว่า 和平相处 (live together in peace) แทนได้ ” การที่เนื้อหาในถ้อยแถลงได้กำกับภาษาอังกฤษไว้นั้นเป็นการแสดงความแตกต่างของสองคำนี้ ดังนั้น ถึงแม้ความหมายสองคำนี้จะใกล้เคียงกันมากแต่เวลาแปลเราไม่สามารถแปลเหมือนกันได้โดยเด็ดขาด ผู้แปลได้ตรวจสอบจากบทนำของกฎบัตรสหประชาชาติฉบับแปลเป็นไทยในเว็บไซต์ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและสังคมสำหรับเอเชียและแปซิฟิก (UNESCAP) และเทียบกับกฎบัตรสหประชาชาติต้นฉบับอังกฤษจากเว็บไซต์ทางการขององค์การสหประชาชาติ¹⁰ โดยได้คำแปลของ “ 和平相处 (live together in peace) ” ว่า “ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยกันในสันติภาพ (live together in peace) ”¹¹ สำหรับ “ 和平共处 (coexistence) ” นั้น ผู้แปลลงคำแปลเดิมที่ว่า “ การอยู่ร่วมกันโดยสันติ ” ซึ่งเป็นคำแปลที่รู้จักและยอมรับกันอย่างแพร่หลายในวงการทูตและวิชาการ

6.5 สอบถามจากผู้รู้เฉพาะทาง บางครั้งในการแปลคำ ๆ หนึ่งหรือประโยค ๆ หนึ่งต้องใช้วิธีทั้งหมดข้างต้นผสมผสานกันเพื่อประกันความถูกต้องของคำแปล เช่น “ 英国和荷兰与新中国有代办级外交关系 ” “ 代办 ” หมายถึง อุปทูต (Charge d' Affaires) ในการทูต รัฐผู้ส่งและรัฐผู้รับอาจจะตกลงกันให้มีหัวหน้าคณะผู้แทนเพียงระดับอุปทูตก็ได้ (ต่างกับตำแหน่งอุปทูตชั่วคราว Charge d' Affaires ad interim 临时代办 ซึ่งหมายถึง ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะหัวหน้าคณะผู้แทน (เอกอัครราชทูต) เป็นการชั่วคราวได้)¹² แต่ในหนังสือ จีนในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง ตอนที่กล่าวถึง

¹⁰ <http://www.un.org/aboutun/charter/>

¹¹ http://www.unescap.org/unis/fact_sheets/Charter%20of%20the%20UN%20Thai.pdf

¹² คำศัพท์-คำย่อ ทางการทูตและการต่างประเทศ หน้า 54 - 55

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอังกฤษในสมัยนั้น กล่าวว่า “สามารถเจรจาแลกเปลี่ยน นักการทูตระดับ ‘อัครราชทูต’ ในเดือนมิถุนายน ค. ศ.1954”¹³ อาจเป็นไปได้ว่า ขณะนั้นสองประเทศได้ใช้อัครราชทูตผู้มีตำแหน่งรองจากเอกอัครราชทูตในสถานเอกอัครราชทูตเป็นอุปทูตในเวลานั้น ดังนั้น ผู้แปลเห็นว่าคำที่ขีดเส้นใต้ในที่นี้ควรแปลตรงตัวว่า “ความสัมพันธ์ทางการทูตระดับอุปทูต” หรือ “มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตโดยแลกเปลี่ยนอุปทูตระหว่างกัน” จึงสอบถามผู้รู้ในกระทรวงการต่างประเทศอีกครั้งได้คำตอบว่ามี การใช้คำนี้กัน จึงตัดสินใจแปลประโยคข้างต้นว่า “สำหรับ อังกฤษและเนเธอร์แลนด์ มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในระดับอุปทูต”

ผู้แปลจะเสริมปัญหาและวิธีการแก้ปัญหการแปลคำพูดเชิงนโยบายของผู้นำจีนไว้ตอนท้ายของข้อนี้เนื่องจากเห็นว่า มีลักษณะร่วมกับศัพท์ประเภทนี้ คำพูดของผู้นำจีนค่อนข้างมีลักษณะเฉพาะพิเศษ กล่าวคือ ใช้คำน้อย สั้น แฝงความหมายอย่างลึกซึ้ง ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจคำพูดเหล่านี้ให้ถ่องแท้เสียก่อน ฟุเหลย์ นักแปลที่มีชื่อเสียงของจีน เคยกล่าวไว้ว่า “หากผู้แปลไม่เข้าใจหรือรับรู้ถึงความรู้สึกของต้นฉบับอย่างลึกซึ้งแล้ว ก็ไม่มีทางทำให้ผู้อ่านเข้าใจและรับรู้ได้”¹⁴ ดังนั้นเวลาแปลต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมและอาศัยบริบท เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์รวมถึงนโยบายต่างๆ ในช่วงเวลานั้น เช่น คำพูดของเหมาเจ๋อตงที่ว่า “关门关不住，不能关，而且必须走出去” คำว่า “关门关不住” ก่อนข้างคลุมเครือสามารถตีความได้ว่า “ต้องการปิดประตูแต่ในเมื่อปิดไม่อยู่ (ก็ไม่ควรปิด)” หรืออาจตีความได้ว่า “ประตูนั้นไม่มีทางปิดอยู่ (และก็ไม่ควรปิดด้วย)” ผู้แปลได้หาข้อมูลศึกษาเพิ่มเติมพบข้อความตอนหนึ่งในหนังสือชีวประวัติโจวเินไหล (1949—1976) เล่มที่ 1 ความว่า 1954 年 7 月的政治局会议

¹³ ประทุมพร วัชรเสถียร และ ไชยวัฒน์ คำชู (บรรณาธิการ). จีนในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง หน้า 144

¹⁴ 徐亚男、李建英.《外事翻译：口译和笔译技巧》第 56 页 “译者不深刻地理解、体会与感受原作，绝不可能叫读者理解、体会与感受。”

上, 周恩来说: “ 原想再关一年的门, 现在看来是关不了的! ” 毛泽东指出: “ 关门关不住, 不能关, 而且必须走出去。 ”¹⁵ จึงสามารถสรุปได้ว่าการตีความแบบแรกน่าจะเป็นการตีความที่ถูกต้องมากกว่า ดังนั้นจึงแปลว่า “ ปิดประตู ในเมื่อปิดไม่อยู่ ก็ไม่ควรปิด และยังคงก้าวออกไปอีกด้วย ”

คำพูดของโจวเอินไหลประโยคหนึ่งที่ว่า “ 要能求同存异才有外交, 不应事事依人, 也不能强迫他人事事依我 ” ส่วนที่ขีดเส้นใต้ตีความได้ว่า “ ตามผู้อื่น (เรา) ทุกเรื่อง ” “ พึ่งพาคนอื่น (เรา) ทุกเรื่อง ” “ ทำตามใจคนอื่น (เรา) ทุกเรื่อง ” แต่เมื่อพิจารณาประโยคแรกที่ว่า “ ต้องสามารถแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดแตกต่างถึงจะมีการทูตได้ ” ควรเป็นการตีความแบบสุดท้ายซึ่งสื่อว่าเราต้องยอมรับในความแตกต่างให้ได้ จะให้ได้ดังใจเราทั้งหมดมิได้ ดังนั้นผู้แปลจึงแปลว่า “ ไม่ควรตามใจคนอื่นทุกเรื่อง และก็ไม่สามารถบังคับให้คนอื่นมาทำตามใจเราทุกเรื่องด้วย ”

7. ศัพท์และชื่อเฉพาะ

ปัญหาหลักของการแปลศัพท์ประเภทนี้คือการค้นหา บางครั้งต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก ต้องมีเทคนิคในการค้นหาและรู้แหล่งที่จะค้นหา

วิธีแก้ปัญหา

7.1 ศึกษาจากหนังสือที่เกี่ยวข้อง อาทิ นโยบายต่างประเทศจีน จีนในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง ประวัติศาสตร์จีน บันทึกการทูตจีน 10 เรื่อง (ฉบับแปล) ฯลฯ โดยหาในบทที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ประเทศหรือบุคคลนั้นๆ บางครั้งอาจพบปัญหาว่าแต่ละเล่มแปลออกมาไม่เหมือนกัน ผู้แปลได้ใช้วิจารณ์ญาณส่วนบุคคลใน การพิจารณาเลือกแปล โดยให้ตรงกับความหมายของต้นฉบับมากที่สุด เช่น 《 中苏友好同盟互助条约 》 ในหนังสือ ประวัติศาสตร์จีน ของทวิป วรดิกล แปลว่า “ สนธิสัญญามิตรภาพ พันธมิตร และความช่วยเหลือร่วมกัน ”¹⁶ แต่ในหนังสือ นโยบายต่างประเทศจีน ของอาจารย์

¹⁵ 金冲及. 《周恩来传 (1949—1976) 上》第 189 页

¹⁶ หน้า 1075

เขียน วีระวิทย์ แปลว่า “สนธิสัญญามิตรภาพ สัมพันธมิตรและความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน”¹⁷ ผู้แปลได้นำมารวมกันและแปลว่า “สนธิสัญญามิตรภาพ พันธมิตรและความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน”

7.2 หากจากอินเทอร์เน็ต วิธีนี้เป็นวิธีที่ค่อนข้างสะดวกและรวดเร็ว แต่ต้องมีการตรวจสอบข้ออย่างละเอียด ส่วนใหญ่ผู้แปลจะใช้ Google และ Baidu¹⁸ เป็นเครื่องมือช่วยหาศัพท์เฉพาะต่าง ๆ โดยพิมพ์ภาษาจีนก่อน หากเป็นศัพท์ที่แพร่หลาย จะพบภาษาอังกฤษกำกับไว้ข้างท้ายทันที แต่หากเป็นศัพท์ที่ไม่แพร่หลาย อาจจะต้องพิมพ์ภาษาอังกฤษบางส่วนที่คาดว่าต้องมีในคำแปลหรือเกี่ยวข้องกับคำนั้นไว้ข้าง ๆ ภาษาจีน แล้วจึงกดค้นหา เมื่อได้ภาษาอังกฤษแล้วจึงค่อยเทียบหาภาษาไทยในวิธีเดียวกัน แต่เมื่อหาภาษาไทยได้แล้ว ผู้แปลจะพิมพ์ภาษาไทยเข้าไปเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความแพร่หลายในการใช้อีกครั้ง ในกรณีที่พบการเขียนหลายแบบผู้แปลจะเลือกเว็บไซต์ทางการที่เชื่อถือได้หรือคำที่มีการใช้แพร่หลายเป็นหลัก

7.3 หากไม่สามารถหาคำแปลทางการได้ หรือคำศัพท์นั้นไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก ผู้แปลจะแปลโดยถอดเสียงทับศัพท์ โดยจะวงเล็บภาษาอังกฤษไว้ท้ายคำแปลเพื่อผู้อ่านสามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมได้โดยง่าย เช่น ชื่อเครื่องบินเหมาลำของผู้แทนจีนที่ระเบิดระหว่างการไปประชุมบันดุง “克什米尔公主号” “แคชเมียร์ พรินเซส (Kashmir Princess)”

ทั้งนี้ ในการค้นหาและแปลศัพท์เฉพาะแต่ละประเภทยังมีความยากลำบากต่างกันไป ผู้แปลใช้วิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าวแตกต่างกันไปในรายละเอียด อาทิ

- ชื่อประเทศ เนื่องจากเนื้อเรื่องอยู่ในช่วง ค.ศ. 1955 ดังนั้น บางประเทศเปลี่ยนชื่อไปแล้วในปัจจุบัน เช่น พม่า สหภาพโซเวียต ซิลอน เวลาแปลผู้แปลจะยืมชื่อทางการของประเทศนั้นในช่วงเวลาที่เหตุการณ์เกิดขึ้น เช่น ใช้ว่า “พม่า” ไม่ใช่

¹⁷ หน้า 457

¹⁸ www.baidu.com

“เมียนมาร์” เนื่องจากในปี ค.ศ. 1955 ในเนื้อเรื่องพม่ายังไม่ได้เปลี่ยนชื่อ นอกจากนั้น เพื่อตรวจสอบว่าสะกดถูกต้องหรือไม่ ผู้แปลได้อ้างอิงจากแหล่งต่างๆ เช่น พจนานุกรม เว็บไซต์กระทรวงการต่างประเทศไทย เป็นต้น

- ชื่อคน หากเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง เช่น นายกรัฐมนตรีเนรูห์ ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ อาจหาได้ตามวิธี 7.1 และ 7.2 แต่สำหรับชื่อบุคคลผู้นำบางคนอาจไม่สามารถหาจากหนังสือหรือตามวิธีการหาในอินเทอร์เน็ตแบบพื้นฐานข้างต้นได้ ผู้แปลใช้วิธีค้นหารายชื่อทำเนียบผู้นำของประเทศนั้น ๆ เช่น รายชื่อนายกรัฐมนตรีหรือประธานาธิบดีประเทศ นั้น ๆ หลังจากนั้น เทียบปีที่ดำรงตำแหน่งกับเหตุการณ์ในต้นฉบับ บางครั้งหาได้แต่ชื่อภาษาอังกฤษ หากภาษาไทยไม่ได้ ผู้แปลแก้ปัญหาโดยสอบถามการออกเสียงจากผู้รู้ภาษานั้น ๆ แล้วถอดเสียงเองให้ตรงกับเสียงที่ออกจริง

นอกจากนั้น เนื่องจากชื่อคนต่างชาติในหนังสือที่ถอดทับศัพท์เป็นภาษาจีน มักจะเรียกแบบย่อ บ้างก็เรียกเฉพาะชื่อต้น บ้างก็เรียกแต่นามสกุล ซึ่งเป็นไปตามความนิยมของภาษาจีน ผู้แปลเห็นว่าเมื่อแปลเป็นภาษาไทย เพื่อความชัดเจนควรแปลชื่อเต็มที่ได้ เนื่องจากคนบางชาติมีชื่อต้นและชื่อสกุลซ้ำกันจำนวนมากซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสนเช่นข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำมาเลเซีย “麦克唐纳 (MacDonald)” ผู้แปลเลือกแปลโดยใช้ชื่อเต็มว่า “มัลคอล์ม จอห์น แมคโดนัลด์ (Malcolm John MacDonald)” หลังจากนั้น เมื่อพบเป็นครั้งที่สองถึงจะแปลย่อตามภาษาจีน

- ชื่อองค์กรและสนธิสัญญา ผู้แปลหาคำแปลจากเว็บไซต์ทางการที่เกี่ยวข้อง หนังสือประวัติศาสตร์ช่วงที่มีการจัดตั้งองค์กรหรือจัดทำสนธิสัญญาประเภทนั้น ๆ รวมถึงหนังสือรวมศัพท์ต่าง ๆ โดยในการแปล ผู้แปลจะวงเล็บภาษาอังกฤษไว้ข้างท้ายคำแปลด้วย เช่น “北大西洋公约组织” แปลว่า “องค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization – NATO)”

ปัญหาด้านโครงสร้างประโยค

1. ประโยคยาวและซับซ้อน

หยางเจียง นักแปลผู้มีชื่อเสียงของจีนได้กล่าวไว้ว่า “ประโยคต้นฉบับหนึ่ง ประโยค ໒ ไม่จำเป็นต้องแปลออกมาเป็นประโยคแปลหนึ่งประโยค (原文的一句, 不一定是译文的一句)”¹⁹ ผู้แปลยึดตามหลักที่หยางเจียงเสนอว่าให้ตัดประโยค แบ่งว่าส่วนไหนเป็นใจความหลัก ส่วนไหนเป็นส่วนขยาย ส่วนขยายส่วนไหนเป็นส่วนใด ความสัมพันธ์ของแต่ละส่วนเป็นเช่นใด แล้วจึงนำมาประกอบกัน โดยต้องประกอบให้ถูกต้อง ห้ามขาดส่วนใดไป ห้ามเพิ่มส่วนใด ซึ่งหยางเจียงได้เปรียบเทียบส่วนต่างๆ ของประโยคที่ประกอบกันนั้นเสมือน “ตัวต่อไม้เจ็ดชิ้น” (七巧版)²⁰ ที่จะเพิ่มส่วนใดมิได้ และขาดส่วนใดไปมิได้เช่นกัน (ผู้แปลเห็นว่าส่วนใดในที่นี้หมายถึงความหมาย มิได้หมายถึงจำนวนประโยคหรือคำ) เช่น 美国通过实施复兴欧洲的马歇尔计划, 建立北约和亚洲的同盟体系, 建立前沿军事基地, 向各国提供大量的军事和经济援助, 在西方联盟中确立了领导地位 หากแยกให้ดู จะเห็นว่าประโยคหลัก คือ ส่วนที่ขีดเส้นใต้ (美国。。在西方联盟中确立了领导地位) ซึ่งเดิมอยู่ห่างกันมาก ส่วนที่เป็นตัวเอียงที่แทรกอยู่ตรงกลางนั้นเป็นส่วนขยาย (实施复兴欧洲的马歇尔计划, 建立北约和亚洲的同盟体系, 建立前沿军事基地, 向各国提供大量的军事和经济援助) ที่ใช้บุพบท 通过 ร่วมกันทั้งหมด นอกจากนั้น เนื่องจากส่วนขยายในภาษาจีนบางส่วนจะอยู่ข้างหน้าคำที่ถูกขยาย ซึ่งต่างกับภาษาไทย ผู้แปลจึงแปลประโยคหลักขึ้นไว้ก่อนแล้วค่อยตามด้วยส่วนขยายหลัง 通过 โดยแปลออกมาดังนี้ “สหรัฐฯ ได้ตั้งตัวขึ้นเป็นผู้นำพันธมิตรโลกตะวันตก จาก การดำเนินแผนการมาร์แชลเพื่อฟื้นฟูความรุ่งเรืองของทวีปยุโรป สร้างระบบพันธมิตรนาโต้และเอเชีย สร้างฐานทัพแนวหน้า ให้ความช่วยเหลือด้านการทหารและด้านเศรษฐกิจจำนวนมากแก่ประเทศต่างๆ”

¹⁹ 金圣华, 黄国彬主编。《因难见巧: 名家翻译经验谈》(失败的经验—试谈翻译) 第 68 页

²⁰ เป็นของเล่นชนิดหนึ่งของจีนที่ทำด้วยไม้ 7 ชิ้นที่นำมาต่อกันเป็นรูปลักษณะต่างๆ เหมือนเลโก้

หลังจากประกอบประ โยคแล้ว การใช้หลักตรรกะมาตรวจสอบโดยต้องให้ ความสำคัญต่อทุกรายละเอียดเป็นวิธีที่สำคัญและมีประ โยชน์อย่างมาก เนื่องจากการแปล ด้านการทูตต้องเน้นความถูกต้องแม่นยำอย่างละเอียด ดังนั้น ในกระบวนการเรียบเรียง ส่วนต่าง ๆ ในประ โยคขณะแปล การจัดวางส่วนขยายมีความสำคัญอย่างยิ่ง ผู้แปล สามารถใช้หลักตรรกะเข้ามาช่วยในการตรวจสอบความถูกต้อง เช่น 我们主张禁止和销毁原子武器和一些大规模毁灭性武器 หากแปลว่า “จีนเสนอให้ห้ามใช้และ ทำลายอาวุธปรมาณูรวมถึงอาวุธที่มีศักยภาพในการทำลายล้างสูงบางอย่าง/จำนวน หนึ่ง” หากนำ “บางอย่าง /จำนวนหนึ่ง” ไว้ตรงนี้ หมายความว่าอาวุธทำลายล้างสูง บางส่วนก็ไม่ห้ามใช้และไม่ทำลาย ควรต้องปรับเป็น “จีนเสนอให้ห้ามใช้และทำลาย อาวุธปรมาณูรวมถึงอาวุธบางอย่างที่มีศักยภาพในการทำลายล้างสูง”

อนึ่ง บางครั้งการจัดการกับประโยคยาว อาจทำได้หลายแบบ อาทิ เรียงตาม ภาษาจีน หรือ ตัดและขึ้นประโยคใหม่โดยซ้ำประธานอีกครั้ง เช่น “在人们的记忆里，还不曾有过聚集这么多已经独立的种族、民族、肤色、语言和文化 等各不相同的国家的代表参加的国际会议” ส่วนหลักของประโยคนี้ คือ 还不曾有过。。。 国际会议 ซึ่งถูกขยายด้วย “聚集这么多。。国家代表” ซึ่งถูก ขยายอีกทอดว่าเป็นผู้แทนจากประเทศที่ “已经独立” และ “种族、民族、肤 色、语言和文化等各不相同” ดังนั้นหากนำมาแปลร้อยต่อกันโดย เริ่มด้วยส่วน หลัก ตามด้วยส่วนขยายตามโครงสร้างประ โยคของภาษาไทย (ที่ตรงข้ามกับภาษาจีน) ก็จะได้ความว่า “ในความทรงจำของคนทั่วไป ยังไม่เคยมีการประชุมระหว่างประเทศ ซึ่งรวมผู้แทนจากประเทศที่มีความแตกต่างกันในด้านชาติพันธุ์ เชื้อชาติ สีผิว ภาษาและ วัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งได้รับเอกราชแล้วไว้จำนวนมากเช่นนี้” หากตัดแบ่งประโยคและ เพิ่มประธาน ก็สามารถแปลได้ว่า “ในความทรงจำของคนทั่วไป ยังไม่เคยมีการประชุม ระหว่างประเทศซึ่งรวมผู้แทนจากประเทศที่มีความแตกต่างกันในด้านชาติพันธุ์ เชื้อ

ชาติ สีผิว ภาษาและวัฒนธรรม ฯลฯ ไว้จำนวนมากเช่นนี้ และประเทศเหล่านี้ล้วนเป็นประเทศที่ได้รับเอกราชแล้วทั้งสิ้น ”

2. วิธีหรือประโยคที่ไม่มีประธาน

พิจารณาหาประธานของประโยค หากสามารถใช้ประธานร่วมกับประโยคก่อนหน้าได้ ผู้แปลจะใช้คำว่า “ซึ่ง ” เชื่อมวลีนั้นเข้ากับวิธีหรือประโยคข้างหน้า แต่ในบางครั้งผู้แปลใช้วิธีเพิ่มประธานและคัดขึ้นประโยคใหม่ เช่น “对周总理的客观分析和诚恳表态，与会国家领导人一致赞同，决心为亚非会议的胜利而努力。” ผู้แปลแปลแยกเป็นสองประโยค จำประธานโดยเปลี่ยนคำเรียกเพื่อเลี่ยงการใช้คำซ้ำ “การวิเคราะห์ตามสภาพความเป็นจริงและทำที่ที่จริงใจของนายกโจว นั้นได้รับการยอมรับจากผู้มาประเทศที่เข้าร่วมประชุมอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์ ทุกประเทศตั้งมั่นที่จะพยายามผลักดันการประชุมเอเชีย-แอฟริกาให้ประสบความสำเร็จให้จงได้ ”

บทสรุป

จากปัญหาและแนวทางแก้ไขที่ผู้แปลได้เสนอข้างต้น จะเห็นได้ว่าความรู้พื้นฐานทางการเมืองระหว่างประเทศ การทูตและความรู้ทางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในช่วงนั้นมีความสำคัญอย่างสูงต่อการแปลงานด้านการทูต และเป็นปัจจัยที่มีบทบาทอย่างมากในการช่วยให้การแปลงานประเภทนี้ง่ายขึ้น แต่มิได้หมายความว่าผู้แปลที่ไม่มีความรู้ด้านนี้เลยจะไม่สามารถแปลงานด้านนี้ได้ เพียงแต่หากเป็นเช่นนั้น ผู้แปลต้องทำการบ้านและค้นคว้ามากเป็นพิเศษ โดยสามารถอาศัยวิธีตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการค้นคว้าจากหนังสือ อินเทอร์เน็ต สอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ ซึ่งในการปฏิบัติจริง อาจจำเป็นต้องใช้วิธีต่าง ๆ หลายวิธีผสมผสานกันในการแปลคำเพียงหนึ่งคำหรือประโยคเพียงหนึ่งประโยค โดยต้องให้ความสำคัญกับทุกรายละเอียด เพื่อให้สามารถแปลออกมาได้อย่างถูกต้อง มีแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้

ชัดเจนแม่นยำ มีน้ำหนักคำและประโยคที่เหมาะสม ถูกต้องตามกาลเทศะและฐานะของบุคคล ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่ผู้แปลจะละเลยมิได้ในการแปลงานด้านการทูต

บรรณานุกรม

任小萍. “外交部高级翻译培训”. 《中国翻译》 (2004 年 1 月第 25 卷第 1 期). 北京: China Academic Journal Electronic Publishing House (CAJEPH).

李长栓. 《非文学翻译理论与实践》. 北京: 中国对外翻译出版公司, 2008 年第三次印刷.

金圣华、黄国彬主编. 《因难见巧: 名家翻译经验谈》 (失败的经验—试谈翻译). 北京: 中国对外翻译出版公司, 1998.

吉尔著 Daniel Gile. (刘和平、郭微微、陈艳、康美红译).

《笔译训练指南》. 北京: 中国对外翻译出版公司, 2008.

金冲及. 《周恩来传 (1949 - 1976) 上》. 北京: 中央文献出版社, 1998.

徐亚男、李建英. 《外事翻译: 口译和笔译技巧》. 北京: 世界知识出版社, 1998.

กระทรวงการต่างประเทศ. คำศัพท์ - คำย่อทางการทูตและการต่างประเทศ.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2548 (พิมพ์ครั้งที่ 2) (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1).

จุลชีพ ชินวรรณ. 30 ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน ความร่วมมือระหว่าง
กัลยาณมิตร 2518-2548. กรุงเทพมหานคร: กรมเอเชียตะวันออก
กระทรวงการต่างประเทศ. บริษัทชวนพิมพ์ 50 จำกัด, 2007.

เจียนฉีเจิน. บันทึกการทูตจีน10เรื่อง. อาทร พึ่งธรรมสาร .กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2549.

ทวีป วรดิถก. ประวัติศาสตร์จีน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2538
เรียวชัย เอี่ยมวรเมธ. พจนานุกรมจีน-ไทย(ฉบับใหม่). กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น, 2543(พิมพ์ครั้งที่ 7).

นพวรรณ พันธุมธา. คลังคำ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2547
ประทุมพร วัชรเสถียร และ ไชยวัฒน์ คำชู (บรรณาธิการ). จีนในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ราชบัณฑิตยสถาน.พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ. ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, 2546

<http://www.un.org/aboutun/charter/>

http://www.unescap.org/unis/fact_sheets/Charter%20of%20the%20UN%20Thai.pdf

ABSTRACT

Problems and Ways of Solving in Translating the Diplomatic Case Study of “Prime Minister Zhou En-Lai Attending the Bandung Conference in 1955”

The main objective of this research is to analyze the problems found in the process of translating from Chinese into Thai “ Prime Minister Zhou En-Lai attending the Bandung Conference in 1955 ”.

Through translating “ Prime Minister Zhou En-Lai attending the Bandung Conference in 1955 ”, this research has divided the problems into two main parts which are vocabulary level and sentence structure’s level. The methods proposed here are derived from many sources, such as the classroom, experiences and China’ s translation theory (Chinese-English) which are not yet well - known in Thailand.